

Tři sondy do osudu žen, které by neměly být zapomenuty

Čím si musely projít manželky popravených v 50. letech

MARKÉTA DOLEŽALOVÁ

Komunistický režim se při likvidaci svých odpůrců důsledně řídil principem kolektivní viny, který uplatňoval na celé rodiny popravených a odsouzených z politických důvodů. Systematickému tlaku byly vystaveny především manželky vězňů. Navenek režim vystupoval alibisticky, dával jim právo volby: mohly veřejně zapřít své muže, vstoupit do KSČ, zavázat se ke spolupráci se Státní bezpečností. Tři z těchto žen – Františka Hubálková, Ludmila Švédová a Ankica Peclová – byly vybrány právě proto, že se požadavkům režimu nepřizpůsobily.¹

ZÁKLADNÍ PRÁVNÍ NÁSTROJE UŽÍVANÉ K REPRESI RODIN ODSOUZENÝCH

K situaci nejbližších rodinných příslušníků popravených a odsouzených odpůrců komunistického režimu v době upevnování jeho moci v padesátých letech lze obecně říci, že se nacházeli v postavení osob již předem podezřelých ze spolupráce. Konkrétně u manželek popravených platí, že byly s ohledem na toto podezření v naprosté většině případů rovněž zatčeny a dlouhé měsíce vyšetřovány. Jestliže se jim vyšetřovací vazba vyhnula, opakovaně je předvolávali k výsledkům, obtěžovali domovními prohlíd-

kami, pokud chodily do zaměstnání, vyhrožovali jim propuštěním. Následovalo vystěhování, zabavení majetku, zastrahování pohrůzkou umístění dětí do státních výchovných ústavů. Starší děti byly vylučovány ze studia nebo se dokonce ani nesměly vyučit. Jestliže se jednalo o chlapce podléhající branné povinnosti, čekalo je zařazení do pomocných technických praporů. Rodiny byly zatlačovány pod hranici existenčního minima, v systému přidělového hospodářství jim byly upírány potravinové lístky a poukázky na oblečení, tzv. šatenky.² V rodinách živnostníků a zemědělců platilo prakticky bez výjimky, že žena byla v do-

mácnosti. Starala se o děti a pomáhala s chodem živnosti či hospodářství. Z pohledu komunistického ideálu stoprocentního využití lidských zdrojů v postátněném sektoru byla žena v domácnosti totéž co „příživnice“. Právě případ Františky Hubálkové ilustruje, jak se u této skupiny žen postupovalo. Podle vágně formulovaného § 2, odst. 1 zákona č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce, mohly být jednoduše zařazeny mezi osoby „vyhýbající se práci“.³ Na základě pouhého administrativního rozhodnutí tříčlenné komise, jmenované místně příslušným krajským národním výborem, se stávaly levnými pracovními

1 Zaměření textu je do jisté míry podmíněno využitím materiálů z Archivu bezpečnostních složek (ABS). Autorka pracovala především s dokumenty pocházejícími přímo nebo zprostředkovaně od žen samých. Zápisy vyšetřovatelů jsou použity v autentickém znění. O vyšetřování manželů těchto žen se text zmiňuje jen v míře nutné pro pochopení souvislostí jednotlivých případů.

2 Podrobněji o zkušenostech rodin vězňů s různými formami postihu a společenského vyloučení viz GAĎOUREK, Ivan – NEHNĚVAJSA, Jiří: *Zalářování, pronásledování a zneuznání. Svědectví ještě žijících obětí stalinismu v českých zemích*. Masarykova univerzita Brno – Mezinárodní politologický ústav, Brno 1997.

3 Doslovné znění tohoto ustanovení: *Do táborů budou zařazeny a) osoby, které jsou starší 18 let, nepřekročily 60. rok věku a jsou tělesně a duševně způsobilé, ale práci se vyhýbají nebo ohrožují výstavbu lidově demokratického zřízení nebo hospodářský život, zvláště veřejné zásobování, a osoby, které jim to umožňují...*

283 440
1674

Hubálková Františka
t.č. Dlačkovice T.N.P.

Ministerstvo vnitra
právní odd. T.N.P.

Dovolují si Vás advokátka požádati o radu a sice: Můj manžel byl odsouzen st. soudem a vyplateno propadnutí jeho jmění. Já jsem byla ve vyjetí. Vzábě, ale bez soudu a třetího propadnutí. Po návratu byla jsem z našeho bytu, který byl již odydlin, hrubým aprisobem vyhášana. Na základě potvrzení od st. soudu, že propadnutí jmění, se netýká svěřen a osobních věcí patřících mě a svým třem dětem a že není námitek k vydání těchto věcí. Žádala jsem proto Obvodní nar. výbor pro Prahu 6, kde mi sdělili, že tím velitelství st. bezpečnosti v Praze č.j. 41754 rovněž oznámilo, že není námitek, aby nám svěřené byly vydány a jelikož svůj tamní nar. výbor v našem bytě nic nezájštoval, můžu jediné minist. vnitra dítí souhlas.

K máji apřítorní žádosti ze dne 22/9 1949 ministerstvo vnitra odd. B.T. bylo mi písemně oznámeno ze dne 25. 10. 1949 č.j. A-58854/25241-49, že jmenované minist. rovněž nemá námitek k vydání našich svěřen. Jelikož jako já, tak i moje děti arotali tíměr - jedním obléčení, prosím přikrát o radu, aneb sdělení, kde je zájem o nadřování našich věcí, když všelmy

284
1675

jmenované úřady nemají námitek.

Já ani moje děti, jsme se ničím neprovinili a všichni jako toliko otroci pilně a svědomitě pracujem. Dřívěe 194. a dřívěe 194. byli nuceni aprisobit studic a oba jsou v domově prac. mládeže ve Vansdorfu, kde pracují v továrně. Nejmladší 6letý je na venkově a tetě která má sama 4 děti. Přrambí přisobit nám všem sice poskytni, ale s holým rukama je těžko žít.

Náš domov se nacháel v Praze XII. P. Křale jřilho navastavba na posemku nádrží Dejvice. Při mém propadnutí v našem bytě byl děl Robert Horák, člen P.Č.B. a se dřívěe mě vyhářel práv jmenem Knaps, tetý osobně pamáhal jřilho vyřetřování našeho sáhění. Do T.N.P. mě odsoudila Právě ka komise, svůj pro prostituci - mě řekli, ale na mjměru mám jakéhý paragrafy. Měj polýit ve sdějím táboře, dle mjměru kaně 30.III. t.č.

Prosím proto, jřitě jednanu jmenované právní odd. aby hlavně v zájmu mého neletitěh děti, byly nám svěřené vydány, jako tatý, práclto- batý, přram, náobolě a mtrně částí sáhění a hlavně širí stroj, který bude slavit k mé obřivě.

Děkuji Vám předem a doufám, že tato moje žádost nebude přehlídutá.

Přítan Hubálková Fr.

Dlačkovice 30.III. 1950

Žádost Františky Hubálkové adresovaná ministerstvu vnitra a sepsaná v pracovním táboře Dlačkovice dne 20. března 1950
Zdroj: ABS

silami po dobu od tří měsíců do dvou let. Odhaduje se, že tábory nucených prací prošlo 150 až 200 tisíc osob.⁴ Podstatnou část z nich tvořili rodinní příslušníci politických vězňů.

Další diskriminující normou, která finančně postihovala vdovy po popravených, bylo vládní nařízení č. 22/1953 Sb., o úpravě důchodů z důchodového zabezpečení a zaopatření osob nepřátelských lidově demokratickému zřízení. Vedle legislativních předpisů

publikovaných ve sbírce zákonů se jako další účinné nástroje používaly interní směrnice platné pro jednotlivé správní úřady nebo koordinující jejich postup. Příkladem takové směrnice v praxi široce aplikované k omezení práv členů rodin odsouzených zemědělců byla tzv. směrnice tří ministrů.⁵ Na jejím základě se celé selské rodiny vysídlovaly do míst co nejvíce vzdálených od původního bydliště, striktně se omezovalo jejich právo

pohybu mimo nové bydliště, určovalo se jejich pracovní zařazení na nequalifikované práce např. ve státních statcích, na stavbách, v dolech atd. dle aktuálních potřeb konkrétních regionů. Uvedená směrnice byla v rozporu s ústavou z roku 1948 a z hlediska svobody pohybu a výběru povolání vracela situaci perzekvovaných rolnických rodin do středověku.⁶ Aplikace těchto právních nástrojů uplatňovaných počátkem padesátých

4 Více KRATOCHVIL, Antonín: *Žalují I. Stalinská justice v Československu*. Česká expedice - Dolmen, Praha 1990.
5 Směrnice ministra národní bezpečnosti, ministra vnitra a ministra spravedlnosti o uspořádání některých poměrů rodinných příslušníků odsouzených vesnických boháčů byla signována příslušnými ministry dne 20. října 1951 a rozeslána jako tajný vnitřní akt řízení všem krajským prokurátorům, předsedům krajských národních výborů, krajským velitelům Státní bezpečnosti a pochopitelně i všem tajemníkům KSČ v jednotlivých krajích.
6 Více JECH, Karel: *Kolektivizace a vyháňení sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2008.

let měla konkrétní dopad i na osudy „našich“ tří žen.

FRANTIŠKA HUBÁLKOVÁ

Bohuslav Hubálek, manžel Františky Hubálkové, byl obviněn z velezrady a vyzvědačství. V červnu roku 1949 ho Státní soud odsoudil společně s důstojníkem Miloslavem Jebavým a dalšími k trestu smrti. Šlo o poměrně známou akci „Norbert“ (nebo také „Praha - Žatec“), jejíž dokumentace nese znaky infiltrace ze strany StB. Veřejnost měla nabýt dojmu, že bezpečnostní orgány včas odhalily přípravu rozsáhlého vojenského převratu majícího za cíl svržení komunistické moci. Bohuslav Hubálek údajně pro spiklence obstarával výzbroj a pomáhal při tvorbě sítě ilegálních spolupracovníků. Byl popraven v Praze na Pankráci dne 18. července 1949.

Františka Hubálková byla v době vyšetřování svého muže od března do června 1949 rovněž ve vyšetřovací vazbě. Trestní řízení proti ní bylo zastaveno 9. června 1949, přesně v den, kdy skončil proces s Bohuslavem Hubálkem. Byla na ni uvalena koluzní vazba (vazba, která má zabránit působení na další svědky nebo spoluobviněné a odstraňování důkazů nebo jiných skutečností podstatných pro vyšetřování), kterou StB v obdobných případech široce využívala. I kdyby manželka nebyla do případu svého muže zasvěcena, předpokládalo se, že by mohla na svobodě mařit vyšetřování. Zároveň se dala použít další oblíbená taktika: vydírat vyšetřovaného příslibem propuštění manželky nebo jej naopak tlačit k větší povolnosti hrozbami zostření vyšetřovacích metod proti ní. V době zatčení rodičů dvě starší děti Hubálkových ve věku čtrnáct a šestnáct let studovaly, nejmladšímu synovi bylo pět let. Proti jejich matce bylo postupováno velmi tvrdě, StB se ji snažila

střídáním psychického nátlaku a hrubého násilí přinutit, aby svědčila proti manželovi.

Hubálkovi si rozhodně nežili nad poměry běžné u živnostnické rodiny. Původní drobné podnikání s barvami a malířskými potřebami se podařilo rozšířit ještě před válkou na velkoobchod, který byl situován v rodinném domě poblíž dejvického nádraží v centrální části dnešního šestého pražského obvodu. Přestože obchod byl vyvlastněn již v roce 1948, stále zbývala nemovitost a její zařízení. Propadnutí majetku bylo běžným „dodatkovým trestem“ k trestům nejvyšším a v tomto případě završilo katastrofu, kterou znamenala smrt otce rodiny. Manželka neměla prakticky šanci zachránit pro děti z rodinného majetku ani tu část, která byla prokazatelně jejím vlastnictvím a kterou si do manželství přinesla z otcovského domu. Toto se dělo navzdory ochraně poskytované osobám podléhajícím vyživovací povinnosti podle zákona č. 23/1948 Sb. Na základě § 13 a § 14 tohoto zákona se připouštěla možnost, aby soud část majetku nutného k zajištění výživy nezletilých dětí a manželky vyňal z ostatního konfiskovaného majetku odsouzeného. Dodržování zákonnosti však nepatřilo k běžným dobovým zvyklostem. Paní Hubálková se ocitla se třemi dětmi doslova na ulici. Po návratu z vazby byla ... z našeho bytu, který byl již obydlen, hrubým způsobem vykážána.⁷ Ke konfiskaci majetku rodiny Hubálkových přistoupily úřady důkladně. Františka Hubálková si nemohla odnést ani nejnnutnější předměty osobní potřeby a oblečení pro sebe a pro děti. V situaci, kdy prokazatelně neměla žádné prostředky k obživě a k nejnnutnějšímu zajištění dětí, hledala pomoc u Obvodního národního výboru pro Prahu 6 (neboli Prahu XIX dle tehdejšího správ-

ního členění). V případě nemajetných matek s nezletilými dětmi, které pozbyly živitele, měly místně příslušné národní výbory dle platných směrnic pro činnost v sociální oblasti postupovat následovně: ... *pokusit se pomoci nalézt zaměstnání a tam, kde by nenalezly jiný vhodný způsob pomoci, poskytnout jednorázovou finanční výpomoc a to do výše 1 000 Kčs, výjimečně 2 000 Kčs.*⁸ Níže popsaný postup úřadů ve věci oprávněné žádosti paní Hubálkové byl v obdobných případech spíše pravidlem než výjimkou.

Obvodní národní výbor se pokusil zbavit nepohodlné žadatelky tím, že ji v záležitosti ošacení dětí a dalších předmětů osobní potřeby odkázal na rozhodnutí ministerstva vnitra. Nelze vyloučit, že příslušným úředníkům bylo známo, jak dokonale proběhla „privatizace“ osobního majetku a bytového zařízení novým obyvatelem konfiskovaného bytu Hubálkových. Tímto novým obyvatelem byl totiž jistý pan Robert Horák, příslušník StB.⁹ Potvrzení Státního soudu dosvědčující paní Hubálkové, že není námitek proti vydání osobních svršků a dalších předmětů běžné potřeby z rodinného majetku, nebylo vůbec vzato do úvahy. Předmětné potvrzení se v archívních fondech ABS nenalézá. Jeho existenci však potvrzuje korespondence JUDr. Jindřicha Konráda, obhájce manžela paní Hubálkové, s Krajským velitelstvím StB v Praze. Nemůžeme tedy posoudit, zda bylo potvrzení formulováno záměrně vágně nebo zda, což je pravděpodobnější, zástupci místně příslušného úřadu s ohledem na postavení Roberta Horáka jednoduše nechtěli oprávněné nároky paní Hubálkové raději řešit. Toto byl jen počátek celého cyklu systematického šikanování, kterému byla Františka Hubálková vystavena.

Mělo být ještě hůře: paní Hubálková byla označena za osobu vyhýbají-

7 Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), fond (dále jen f.) Vyšetřovací spisy - Centrála (dále jen MV-V), vyšetřovací spis archivní číslo (dále jen a. č.) V-6147 MV; žádost Fr. Hubálkové adresovaná ministerstvu vnitra, 20. 3. 1950.

8 ABS, f. 310 (Velitelství Státní bezpečnosti /1945/ 1948-1953), signatura (dále jen sign.) 310-23-1; materiály ze schůze Bezpečnostního kolegia ze dne 19. 4. 1950, Sociální zajištění rodinných příslušníků osob, které byly zatčeny nebo internovány.

9 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-6147 MV; žádost Fr. Hubálkové adresovaná ministerstvu vnitra, 20. 3. 1950.

Ankica Miličová-Peclová, vazební fotografie

Foto: ABS

cí se práci. Tou rozhodně nebyla. Tvrdé práci byla uvyklá od útlého mládí. Vyučila se švadlenou a po smrti matky pomáhala svému otci pečovat o šest mladších sourozenců. Jak se dozvídáme z dochované korespondence, domáhala se vrácení šicího stroje, aby mohla živit se a děti šitím. Opakované žádosti nepronazily kruhovou obranu institucí. Z konfiskovaného majetku nedostala nic, co by jí pomohlo postarat se o děti. Systém jí neumožnil pracovat v Praze, kde měla známé, přátele, zázemí. Právě z tohoto zázemí ji vytrhli a poslali do tábora nucených prací Dlažkovice. Jednalo se o tábor u Lovosic, určený speciálně pro ženy. Obě starší děti, Bohuslav a Ludmila, skončily v domově pracujících mládeže (což je pro vystižení pravého stavu věcí dosti eufemistický název) ve Varnsdorfu. Zde si měly prací v továrně vylepšit svůj nenapravitelně poznamenaný kádrový profil. Jejich bratříček Vladimír měl štěstí, že se ho mohla ujmout teta na venkově. Jinak by neochybně putoval do sirotčince s cejchem syna nepřítelů státu.

Františku Hubálkovou stihl osud stanic rodinných příslušníků osob, které se dostaly do soukolí StB a zfanatizované třídní justice. Bez soudu, na základě pouhého úředního rozhodnutí, byla odloučena od dětí a podrobena „převýchově prací“. Ani v případě, že by bývala měla síly plnit v táboře nadsazené pracovní normy, nemohla doufat, že si pro děti něco málo vydělá. Promyšlený systém srážek ze mzdy za otrockou práci (neadekvátní náhrady za bídné ubytování, stravu a oděv, včetně různých pokut za přestupky v rozsahu daném mírou vynalézavosti správy tábora) způsobil, že v zoufalství nad bludným kruhem bezpráví a bídy po propuštění z tábora napsala 11. června 1950 další úpěnlivou žádost, poslední dochovanou v materiálech ABS. Toto svědectví o ožebračování a administrativním šikanování nejbližších pozůstalých po manželovi a otci popraveném na počátku padesátých let uzavřeme výmluvnou citací z korespondence paní Hubálkové: *Já ani moje děti jsme se ničím neprovinili a všichni přes tolik otřesů pilně a svědomitě pra-*

*cujeme [...] ale s holýma rukama je těžko žít.*¹⁰

ANKICA MILIČOVÁ-PECLOVÁ

Byla druhou manželkou advokáta a podnikatele Oldřicha Pecla, jednoho z méně známých nedobrovolných protagonistů procesu s Miladou Horákovou a společníky. Původem byla Srbka, narozená v roce 1906 v Sarajevu. V roce 1935 přijela do Československa na studia. V této době se seznámila se svým budoucím mužem, sňatek uzavřeli v roce 1939. Paní Ankica pocházela ze zámožné rodiny advokáta Konstantina Miliče, její bratři působili před druhou světovou válkou v diplomatických službách. Zdědila uhelné doly v okolí Lublaně a dům v přímořském letovisku Medveja (na západním výběžku pobřeží Chorvatska, v těsném sousedství se nachází větší přímořské středisko Lovran). Finanční prostředky, které přinesla Ankica do manželství, umožnily Oldřichu Peclovi vyplatit společníky, s nimiž v té době podnikal při těžbě antracitu na dole Etna u Českých Budějovic.¹¹ Důl byl v roce 1945

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ K důlnímu podnikání O. Pecla též ABS, f. 305 (Ústředna státní bezpečnosti 1945-1948), sign. 305-501-6; kopie zakládací listiny důlní společnosti Kontinentální společnost SMO Etna.

zestátněn a o rok později jako nerenatibilní uzavřen. V Jugoslávii se ovšem postupovalo proti vlastníkům dolů podobně, též Ankica Pečlová o své důlní podniky přišla.

Manželství Pečlových bylo bezdětné. Paní Ankica se zřejmě snažila nasměrovat energii, kterou nemohla věnovat dětem, do oblasti společenských styků. Rovněž se toužila uplatnit v českém kulturním prostředí jako autorka filmových scénářů. Uspěť v konkurenci domácích autorů pro ni s největší pravděpodobností nebylo lehké. Svědčí o tom i zmínka ve výslechových protokolech jejího muže, podle níž se pokoušel od Konstantina Biebla získat doporučení jejího scénáře ke zfilmování. Společenské styky paní Pečlové se odehrávaly v okruhu pražské jihoslovanské kolonie. Měla kdykoli přístup na tehdejší jugoslávské velvyslanectví. Domů pravidelně zvala nejen manželky diplomatů, ale též např. známého úředníka jugoslávského velvyslanectví pana Murka. S tím souvisely i další styky manželů Pečlových s cizinci působícími v Praze. Co bylo běžné v prvních poválečných letech, začalo platit za krajně podezřelé po převzetí moci komunisty. Oldřich Pecl začal přitahovat pozornost StB ještě ze dvou dalších důvodů: jako přítel z mládí a bývalý spolužák „trockisty“ Závaš Kalandry¹² a jako podporovatel národních socialistů. Bezpečností neuniklo, že své styky se Závašem Kalandrou obnovil po dlouhé přestávce právě na jaře roku 1948. Nadaného publicistu, literární-

ho historika a propagátora futurismu Kalandru komunisté nenáviděli jako zrádce, který si dovolil vtípným a odvažným způsobem veřejně kritizovat politické procesy v SSSR i poměry v KSČ. Z vedoucích národních socialistů měli Pečlovi nejbližší k Antonii Kleinerové. Paní Pečlová ji dokonce zvala k opakovaným pobytům do rodinného letního sídla v Řevnicích u Prahy. Všechny uvedené okolnosti posloužily v atmosféře honu na „třídenní nepřátele a špiony“ jako důvod k zatčení manželů Pečlových.

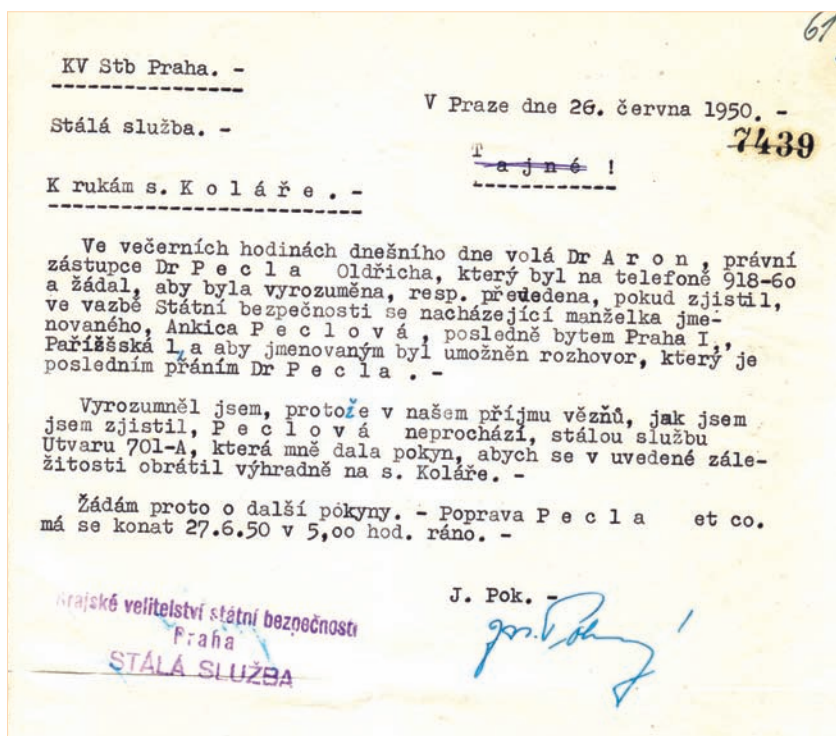
Pro Oldřicha Pecla si StB přišla 8. listopadu 1949, jeho manželku zatkli o měsíc později, 6. prosince 1949. Zatímco jejího muže v nekonečných výsleších nutili přiznat se ke špionáži ve prospěch „západních imperalistů“, kterou měl provádět ve zločinném spolčení se Závašem Kalandrou, fiktivní skupinou Antonie Kleinerové a britskou občankou Mary Bakerovou, paní Pečlová se pod tlakem vyšetřování pravděpodobně nervově zhroutila. Nedochoval se jediný její výslechový protokol, který by měl nějakou výpovědní hodnotu. Pouze na základě stručné zprávy vyšetřovatele se lze dohadovat, jakým situacím byla při výsleších vystavena. Podle této zprávy ...*vyšetřovaná nervozně pohybuje rukama, odpovídá nesouvisle. Činí dojem nervově nemocné nebo to jenom předstírá. Během jejího výslechu nebyly získány vůbec žádné poznatky.*¹³ Stěžít můžeme uvěřit, že by se vyšetřované za daných okolností povedlo nervové onemocnění předstírat.

Zatímco tedy jeho ženu přivedly poměry ve vyšetřovací vazbě na práh šílenství, Oldřich Pecl čelil stále tvrdším obviněním z předání více než stovky zpravodajských zpráv do zahraničí. Kopie těchto zpráv StB vykopala na zahradě vily Pečlových č. 155 v Řevnicích u Prahy. Kromě toho našla i text *Memoranda* určeného konferenci amerických velvyslanců v Londýně¹⁴ a poselství exilové Radě svobodného Československa. Z nepříteli kvalitního a útržkovitého přepisu odposlechu rozhovoru Oldřicha Pecla s právním zástupcem JUDr. Aronem lze dovodit, že ani po vysilujících měsících vyšetřování před blížícím se procesem nerezignoval. Hodlal před soudem využít každého rozporu ve výpovědích učiněných při konfrontacích s ostatními obviněnými a hájit se s ohledem na to, že jedině, čeho chtěl dosáhnout, bylo pravdivé informování zahraničí o situaci v lidovědemokratickém Československu. Nehodlal přijmout stanovisko StB, že každá informace vyslaná do ciziny je špionáž. Pravdu však v té době nahradila propaganda, do zahraničního tisku nesměla podle komunistických ideologů proniknout jediná kritická zprávička o domácích poměrech. O Pečlově osudu bylo rozhodnuto, podobně jako o osudu Milady Horákové, Závaš Kalandry a Jana Buchala. Byl odsouzen k trestu smrti, žádost o prezidentskou milost byla zamítnuta. Jeho posledním přáním bylo zamloučit se s manželkou. Z dochovaných dokumentů nelze přesně zjistit, zda se v tomto případě

12 Více k osobnosti Z. Kalandry viz např. BOUČEK, Jaroslav: 27. 6. 1950 - poprava Závaš Kalandry. *Česká kulturní avantgarda a KSČ*. Havran, Praha 2006.

13 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-6301 MV, podsvazek č. 88 (vyšetřovací spis A. Pečlové v rámci skupinového vyšetřovacího spisu, který zahrnuje mj. protokoly z vyšetřování O. Pecla, Z. Kalandry, Ant. Kleinerové a dalších obviněných v případě Dr. Milady Horákové a spol.), zpráva o průběhu vyšetřování z 25. 12. 1949.

14 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-6301 MV, operativní podsvazek č. 112, přílohy k vyšetřovacímu spisu O. Pecla obsahující písemnosti zabavené při domovních prohlídkách v obou bytech Pečlových, v letní vile v Řevnicích i na stálé adrese v ul. Pařížské č. 1, Praha I. Celý název spisu je *Memorandum čl. demokratické opozice*. Text vznikl pravděpodobně z osobní iniciativy O. Pecla. Odráží jeho politické názory, které byly radikálnější než názory ilegálního vedení strany národních socialistů. Je formulován zčásti jako deklarace záměrů jednotné protikomunistické opozice (tato byla však sjednocena pouze v autorových představách), zčásti jako popis politické, hospodářské a vojenské situace v Československu na podzim roku 1949. Závěrečná část memoranda je věnována otázkám zahraniční politiky. Zdůrazňuje signály intenzivních příprav sovětského útoku proti západoevropským demokraciím včetně předpokladu, že Titův režim v Jugoslávii bude vojensky zlikvidován a československá armáda bude zapojena do bojů na jugoslávském území. Tato část textu společně s požadavky politických a diplomatických kroků, kterými by měly Spojené národy, Velká Británie a USA čelit rozpínavosti Sovětského svazu, posloužily k denunciaci O. Pecla jako „válečného štváče“.

Žádost o pokyny ve věci posledního přání Oldřicha Pecla ze dne 26. června 1950

Zdroj: ABS

byrokratické soukolí zaseklo kvůli zlomyslné neochotě vyhovět odsouzenému na vyšší pokyn, nebo zda byl stav paní Peclové takový, že nesplnění posledního přání bylo pro jejího muže spíše nezamýšleným „aktem milosrdenství“. Dochovala se pouze žádost o další pokyny ve věci posledního přání JUDr. Oldřicha Pecla, kterou zaměstnanec Krajského velitelství StB J. Pokorný směřoval na svého nadřízeného, jistého soudruha Koláře. Tento dokument nese datum 26. června 1950. Den nato byl Oldřich Pecl v Praze na Pankráci popraven. Jeho žena se o smrti svého muže dozvěděla ironií osudu v téže věznici až o čtyři měsíce později. Dochoval se zápis

potvrzující, že jí byla v přítomnosti notáře předána listina o úmrtí manžela. Reakce konsternované manželky je v uvedené zprávě zachycena lakonicky: *...tato říkala, že není možné, aby její manžel byl mrtev, že o tom jí [jí] není nic známo.*¹⁵

Po tak otravném zážitku strávila Ankica Peclová ve vazbě bez náležitého zdůvodnění dalšího čtvrt roku.¹⁶ Zřejmě by tam setrvala ještě déle, nebýt toho, že se její matka Kristina Miličová v prosinci roku 1950 obrátila na československé ministerstvo zahraničních věcí s telegrafickou žádostí o zjištění místa pobytu dcery, o níž neměla již více než rok žádné zprávy. Státní moc se konečně odhod-

lala svoji oběť propustit ze soukolí vězeňské mašinerie. Učinila to však způsobem příznačným pro přístup k ženě bez tuzemského zázemí. Vdova po popraveném Oldřichu Peclovi obdržela 12. února 1951 výměr o zákaz pobytu na území Československa. Téhož dne byla eskortována do Českých Velenic. O dva dny později, dne 14. února 1951, byla vyhoštěna ze země. Důvody tohoto postupu nejlépe vystihuje následující citát z dochovaného návrhu na vyhoštění Ankici Peclové: *Vzhledem k tomu, že jmenované nebyla prokázána žádná činnost, pro kterou by mohla tato být postavena před soud[,] navrhuji [navrhují], aby byla z vazby propuštěna a jako státní příslušnice jugoslávská, kteroužto příslušnost si dosud podržela, vyhoštěna z ČSR. Odůvodňuji [odůvodňují] to tím, že nebyla v žádném pracovním poměru, jest bezdětná a svým původem vysloveně kapitalisticko buržoázním [sic] by nemohla nikdy býti platným členem našeho národa.*¹⁷

Příběh nezákonné vyšetřovací vazby paní Peclové měl v polovině šedesátých let ještě dohru. Paní Peclová si totiž zachovala určité kontakty s pražským prostředím, sledovala situaci v Československu po amnestii v roce 1960, kdy se vrátila z výkonu trestu řada politických vězňů a postupně se začaly objevovat první žádosti o rehabilitace. Dodala si odvahy a v 1964 se do Československa vrátila, aby se zde pokusila získat odškodnění za čtrnáct a půl měsíce, které neoprávněně strávila ve vyšetřovací vazbě (od 6. 12. 1949 do 14. 2. 1951), a za zabavený majetek. Její advokát JUDr. Jindřich Konrád obesílal střídavě ministerstvo vnitra a ministerstvo financí, ani jedna z institucí ovšem s řešením problému nespěchala.¹⁸ Ještě v roce 1966, v době

15 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-6301 MV, podsvazek č. 88, záznam o předání úmrtní listiny vězenkyni Peclové z 21. 10. 1950.

16 Tamtéž. V návrhu na vyhoštění A. Peclové z 21. 6. 1950 se uvádí, že její dlouhá vazba je odůvodněna kolusními důvody, pro které nemohla být propuštěna dříve a podezřením, že skutečně pracovala pro Titův režim v ČSR. Vzhledem k původu, okolnostem života paní Peclové a k výše uváděným politickým názorům sdíleným manžely Peclovými vyznívá toto odůvodnění skutečně absurdně.

17 Tamtéž, návrh na vyhoštění A. Peclové z 21. 6. 1950.

18 Příslušné dokumenty se nacházejí v ABS, f. A 8/2 (Inspekce MV ČSSR 1951–1981), inventární jednotka (i. j.) 42, spis s názvem „Peclová Ankica, stížnost do nezákonné vazby a náhrady škody“. Inspekce MV se dne 19. května 1965, téměř po roce vyjednávání, pokusila o vstřícný

druhého příjezdu Ankici Pečlové do Československa, pokračovalo její systematické týráni úřady. Ministerstvo financí jí dalo záblesk naděje na odškodnění přípisem ze 3. prosince 1966, v němž kladlo pro vyřešení žádosti podmínku trvalého přesídlení do Československa. Zároveň však přesunulo odpovědnost za odškodnění na ministerstvo spravedlnosti a generální prokuraturu. Jakmile však paní Pečlová učinila první kroky ke splnění této podmínky, ozvaly se obě výše uvedené instituce s tím, že případ jejího muže nepodléhá rehabilitaci, a tudíž na žádné odškodnění nemůže být ani pomysleno.

LUDMILA ŠVÉDOVÁ

Manželka Václava Švédy, jednoho z členů známé odbojové skupiny bratří Mašínů, byla s rodem Mašínových spřízněna prostřednictvím své babičky Boženy Mašínové. Tato příbuzná jí odkázala statek v Lošanech u Kolína. Rodné příjmení paní Ludmily bylo Kasparidesová, pocházela z podnikatelské rodiny z Kolína. S budoucím manželem se seznámila v roce 1946, kdy byl přijat jako pomocný dělník do rodinného podniku na stavební kování (podnik zaměstnával třicet až pětatřicet dělníků). V témže roce slavili Ludmila a Václav svatbu a v následujícím roce převzali hospodářství po Ludmilině babičce. Tehdy se Václav Švéda seznámil s Ctiradem a Josefem Mašínovými.

Udržet rodinné hospodářství koncem čtyřicátých let při stoupajícím tlaku na selský stav byl úkol nad síly mnohem zkušenějších hospodářů,

než byli mladí Švédovi. Již v lednu 1949 vstoupilo v platnost nařízení komunistické vlády, které mělo zajistit, aby každé hospodářství uzavřelo smlouvu o povinných dodávkách zemědělských produktů. Při stanovení výše těchto dodávek se nebraly v potaz rozdílné výchozí podmínky jednotlivých hospodářství (bonita půdy, technické vybavení, možnosti získání pracovních sil při sklizni apod.). Rozhodujícím kritériem byla rozloha půdy. Plnění dodávek bylo průběžně kontrolováno, kontrolní orgány provinilce pokutovaly a všemožně šikanovaly. Neplničům hrozilo nucené vyvlastnění. Statek Švédových měl rozlohu padesát hektarů, což znamenalo, že spadal do první kategorie nejvíce zatížených hospodářství (spodní hranice pro tuto kategorii byla dvacet hektarů). Na Švédovy tak bylo pohlíženo jako na „vesnické boháče“. Již v roce 1950 byli donuceni pro neplnění dodávek předat polnosti a hospodářské budovy místnímu státnímu statku. Měli tehdy již dvě malé děti, starší Ludmila se narodila brzy po sňatku, mladší Radslav byl novorozенец.

V roce 1952 Švédovy ze statku vystěhovali, což je donutilo hledat přístřeší u Václavových rodičů v obci Pivín na Moravě (dnešní Olomoucký kraj, poblíž Prostějova). František a Hedvika Švédovi měli v době, kdy mladé manželé s dětmi přijali, pod svou střechou i oba mladší Václavovy bratry Zdeňka a Vratislava. Poměry v malém domku byly víc než stísněné. Václav Švéda se snažil řešit kritickou existenční situaci rodiny krátkodobými zaměstnáními mimo své bydliště. Právě v tomto období se inten-

zivně podílel na akcích bratří Mašínů. V srpnu 1952 se účastnil přepadení vozidla s výplatami pro zaměstnance podniku Kovoliz (zastřelen pokladník Rošický), dále se podílel na krádeži trhavin v dole u Kutné Hory. V okolí Pivína (u obce Mořina) proběhla počátkem podzimu 1953 za aktivní účasti Václava Švédy poslední diverzní akce skupiny, zapálení stohů slámy. Tato akce dostala všechny zúčastněné do bezprostředního nebezpečí prozrazení. Následný legendární útek skupiny do Západního Berlína je natolik známý, že není třeba se u něj více zastavovat. Pro přiblížení situace manželky Václava Švédy postačí připomenout jedinou osudovou okolnost: těžce zraněného Václava dopadla na útěku německá policie.

Kalvárie jeho ženy začala 25. listopadu 1953. Onoho dne byla pozatýkána prakticky celá rodina Švédových s výjimkou dětí a jejich babičky. V té době již Ludmila žila v obavách o manželův osud. Později vypovídala, že již od 4. listopadu 1953 věděla z vysílání Svobodné Evropy o dopadení svého muže při přestřelce v Německu. Návrh na její zatčení (s datem 26. listopadu 1953 čili den po provedení vlastního aktu zatčení) obsahuje následující zdůvodnění: *Jmenovaná poskytla pomoc a ubytování Ctiradu Mašínovi, svému bratranci, v době kdy spáchal pokus o zastřelení [člena] PS-VB Jana Leciána a spolu s jejím manželem zapálil 13 stohů JZD.*¹⁹ StB od počátku vedla vyšetřování takovým způsobem, aby činy manželky Václava Švédy bylo později při soudním přelíčení možné posuzovat jako přímé spolupachatelství, nikoli pouze jako neoznámení trestných činů. Za určitý doklad dů-

krok formou jakési předběžné dohody. V rámci ní měla stěžovatelka A. Pečlová obdržet 7000,- Kčs jako odškodnění za předpokladu, že místopřísežně prohlásí, že se vzdává veškerých dalších nároků. Paní Pečlová, vysílená nikam nevedoucími byrokratickými průtahy, toto prohlášení podepsala. Zde je třeba podotknout, že majetek Pečlových byl zabaven orgány ONV Prahy 1 a prodán za 375 585,- Kčs „staré“ měny, tj. před měnovou reformou v roce 1953. Vila v Řevnicích přešla do majetku místního ONV a byla rozdělena na několik bytů, které se podle tehdy běžné praxe začaly přidělovat již v únoru 1950, dlouhé měsíce před odsouzením Oldřicha Pecla. Nároky jeho ženy, která nikdy odsouzena nebyla, se v tomto případě zcela pomínuly. Ani symbolická částka 7000,- Kčs jí vyplacena nebyla. Na pomoc kolegům z vnitřa přispěchalo ministerstvo financí. Vypomohlo si svérázným výkladem dohody s Jugoslávií z roku 1956 o vypořádání otevřených majetkových otázek. Podle tohoto výkladu měla paní Pečlová žádat o odškodnění ve své vlasti. Tam však po návratu koncem roku 1965 neuspěla, což je zřejmé z další korespondence s ústředními úřady při jejím druhém pobytu v Československu v roce 1966.

19 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2452 MV, návrh na zatčení Ludmily Švédové z 26. listopadu 1953.

Ludmila Švédová, vazební fotografie

Foto: ABS

kazní nouze v případě paní Ludmily lze považovat i důraz, který StB kladla na způsob, jímž chtěl Václav dopomoci manželce k získání alibi pro vyšetřování ve věci jeho útěku. Při domovní prohlídce u Švédových byly zajištěny dva dopisy, které se nakonec staly výhradními listinnými důkazy proti paní Švédové. První dopis je ze dne 4. října 1953. Byl napsán v Praze. Tohoto dne skutečně Václav Švéda projížděl s ostatními společníky Prahou při cestě k německým hranicím. Manžel v něm paní Ludmile oznamuje, že se musí podrobit lehkému chirurgickému zákroku v nemocnici na Vinohradech. Po deseti dnech již bude zcela jistě z nemocničního ošetřování propuštěn a vrátí se domů. Vzhledem k tak krátké době hospitalizace bylo nápadné, že žádal o zaslání dopisu z domova. Tento druhý ze zabavených dopisů s datem 12. října 1953 paní Ludmila odeslala manželovi do vinohradské nemocnice. Podle jejích svědeckých výpovědí je možné rekonstruovat, jak si následně počínala, aby, jak se domnívala, své alibi posílila. V neděli 18. října 1953 se vypravila do Prahy do nemocnice, kde měl ležet operovaný manžel. Pochopitelně ho tam nenalezla, dopis jí personál vrátil. Po cestě zpět na Moravu udělala paní Ludmila ještě zastávku v Dolní Lipce blízko Králík u strýce bratrů Mašínů Ctibora Nováka. Hledala u něj radu, jak si počínat při

nahlášení manželova zmizení. V Dolní Lipce se zdržela ještě další den. Do Pivína se vrátila ve středu a teprve ve čtvrtek 21. října 1953 nahlásila, že manžel je nezvěstný. Doufala, že každý den, o který oznámení oddálí, zvyšuje jeho šanci uniknout pronásledovatelům.

Všechny tyto kroky byly později zneužity proti ní. Zmiňovaný dopis do vinohradské nemocnice komentoval vyšetřovatel podporučík Zamouřil z vazební věznice v Olomouci následovně: *Usvědčuje Ludmilu Švédovou z úmyslu odvrátit pozornost od odchodu svého manžela z domů [z domu], protože ji [jí] bylo známé, že uprchl za hranice. Tím současně se snažila odvrátit podezření od své účasti a vědomosti o nepřátelské činnosti pro případ, kdyby protistátní činnost teroristické skupiny, ve které byl aktivním členem její manžel, byla odhalena.*²⁰

Paní Ludmila Švédová byla souzena společně s dalšími osmnácti obviněnými v trestní věci proti Ctiboru Novákovi a společníkům ve dnech 25. až 29. ledna 1955 v Praze. Trestnímu senátu předsedal JUDr. Jaroslav Novák, prokurátorem byl JUDr. Václav Šáňa. Po nedobrovolném odloučení trvajícím více než rok konečně v prostorách Nejvyššího soudu spatřila svého manžela. Bylo to poslední setkání, kdy si manželé stěžící mohli vyměnit několik nerušených slov na rozloučenou. Václav Švéda byl spolu

se Zbyňkem Janatou a Ctiborem Novákem odsouzen k trestu smrti. Exekuce byla vykonána až dne 2. května 1955, tedy s prodlením několika měsíců. To nebylo u podobně závažných případů sledovaných stranickými špičkami úplně obvyklé. Není vyloučeno, že strůjci procesu stále doufali ve vydání bratří Mašínů a Milana Paumera z americké okupační zóny v Německu a odsouzené potřebovali jako svědky pro inscenaci případného procesu s nimi.

Ludmila Švédová byla odsouzena za maření pátrání po svém manželovi a napomáhání při jeho trestné činnosti k trestu odnětí svobody na osmáct let. Její činy, tak pochopitelné a přirozené pro manželku a blízkou příbuznou mužů tvořících jádro skupiny Mašínových, byly posuzovány jako velezrada. Ve vězení strávila deset let, neviděla své děti vyrůstat. Když se v roce 1963 po amnestii dostala na svobodu, hledali k sobě s dětmi obtížně cestu. Jediné zaměstnání, kterým mohla sebe a děti skromně živit, byly úklidové práce nebo práce dělnice v přerovské továrně. Dožila se pádu totality ale svobodných časů si příliš neužila, zemřela v roce 1991.

NĚKOLIK SLOV NA ZÁVĚR

Jestliže vyjdeme z často uváděného počtu 250 tisíc osob odsouzených a vězněných v totalitním Československu a spokojíme se pro vytvoření jakési představy s předpokladem, že každý odsouzený z onoho čtvrtmilionového počtu měl životní partnerku nebo partnera, jednoho žijícího rodiče, jednoho sourozence a jediné dítě, dospějeme k počtu jednoho milionu lidí zasažených dlouholetou nebo nenávratnou ztrátou blízké osoby, rozvrácením domova, zničením životních perspektiv a vytlačení na periferii společnosti. Badatelé dosud stojí před úkolem, jak zhodnotit životní zkušenost tohoto velkého množství lidí; zkušenost, která je též součástí českých a slovenských moderních dějin. pd

²⁰ Tamtéž, příloha k usvědčujícím materiálům na Ludmilu Švédovou pod názvem „Dokument č. 2“ z 25. 2. 1954.

Schvaluji:
M. Svědov
 náčelník 3.správy MV.

N á v r h n a z a t č e n í .

V Praze, dne 26.listopadu 1953.

Zjistil jsem po prostudování materiálu o proti-
 státní činnosti

Ludmily SVĚDOVÉ, nar. 28.4.1923 v Kolíně, dcera
 býv. továrníka a adoptivní dcera
 statkáře MAŠÍNA z Lošan, vdaná,
 matka dvou dětí, zaměstnána v domác-
 nosti, státní příslušnosti čs.,
 národnosti české, náb.řím.kat.,
 manželka teroristy Václava SVĚDY,
 zatčeného t.č. v Berlíně, bez po-
 litické příslušnosti, bytem Pivín,
 č.106, okr. Kojetín.

Že materiál, nacházející se na ministerstvu vnitra
 a získaný v průběhu šetření plně usvědčuje jmenovanou z napo-
 máhání a vědomosti o činnosti teroristické a diversní činnosti
 skupiny, pracující proti CSR.

Ludmilu SVĚDOVOU usvědčuje výpověď jejího manžela
 Václava SVĚDY, který vypověděl, že ji do činnosti své a ostat-
 ních členů skupiny zasvětil. Jmenovaná poskytla pomoc a ubyte-
 vání teroristy Ctiradu MAŠÍNOVI, svému bratranci, v době kdy
 spáchal pokus o zastřelení PS-VB Jana LECIÁNA a spolu s jejím
 manželem zapálil 13 stoků JZD.

N a v r h u j í :

zatčení Ludmily SVĚDOVÉ a provedení domovní prohlídky v jejím
 bytě,

.....
M. Svědov
 Náčelník 5.odboru 3.správy MV.

.....
M. Svědov
 Operativní pracovník.

652